

BELGISCHE SENAAT

ZITTING 2000-2001

8 FEBRUARI 2001

Wetsvoorstel tot wijziging van de wapenwet van 3 januari 1933, wat betreft het verbod op antihanteerbaarheidsmechanismen

(Ingediend door mevrouw Erika Thijs c.s.)

TOELICHTING

Antihanteerbaarheidsmechanismen (*anti-handling devices* of *anti-lifting devices*)(1) zijn kleine explosieve ladingen die onder een mijn geplaatst worden met de bedoeling het ruimen van mijnen te verhinderen. Elk contact met dergelijke mechanismen veroorzaakt een onmiddellijke explosie. Thans worden vele antitankmijnen (zoals de AT-2-mijn) standaard met een geïntegreerd antihanteerbaarheidsmechanisme uitgerust. Er bestaan dan ook vele soorten antihanteerbaarheidsmechanismen zoals elektromagnetische sensoren, seismische of trillingssensoren, infrarood sensoren, lichtgevoelige zekeringen enz. Juist hierdoor kunnen zij ook gehanteerd worden als antipersoonsmijnen en vormen zij een gevaar voor mensen.

Hoewel het de bedoeling was met de Ottawaconventie(2) een nagenoeg geheel verbod op het

(1) Definitie volgens artikel 2, 3°, van het Oslo-Verdrag van 18 september 1997: «antihanteerbaarheidsmechanisme: een mechanisme bestemd voor het beschermen van een mijn, dat onderdeel is van, verbonden met, bevestigd aan of geplaatst onder de mijn en dat in werking wordt gesteld wanneer een poging wordt gedaan de mijn te manipuleren of opzettelijk te ontregelen».

(2) Verdrag over het verbod op het gebruik, het opslaan, de productie en het vervoer van antipersoonsmijnen en hun vernietiging, ondertekend in Ottawa op 4 december 1997.

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2000-2001

8 FÉVRIER 2001

Proposition de loi modifiant, en ce qui concerne l'interdiction des dispositifs antimanipulation, la loi sur les armes du 3 janvier 1933

(Déposée par Mme Erika Thijs et consorts)

DÉVELOPPEMENTS

Les dispositifs antimanipulation (*anti-handling devices* ou *anti-lifting devices*)(1) sont de petites charges explosives placées sous une mine en vue d'empêcher sont retrait. Tout contact avec pareil dispositif provoque une explosion immédiate. Actuellement, nombre de mines antichars (telles que la mine AT-2) sont équipées d'un dispositif antimanipulation intégré. Il existe donc un large éventail de dispositifs antimanipulation, tels que des capteurs électromagnétiques, des détecteurs sismiques ou des capteurs de vibrations, des détecteurs d'infrarouge, des sûretés photosensibles, etc. Cela permet précisément d'utiliser aussi ces dispositifs comme mines antipersonnel et ils représentent un danger pour l'homme.

Bien que le but de la Convention d'Ottawa(2) fût d'instaurer une interdiction quasi universelle de

(1) La définition de l'article 2, 3°, de la Convention d'Oslo du 18 septembre 1997 est la suivante: Par «dispositif antimanipulation», on entend un dispositif destiné à protéger une mine et qui fait partie de celle-ci, est relié à celle-ci, attaché à celle-ci ou est placé sous celle-ci, et qui se déclenche en cas de tentative de manipulation ou autre dérangement intentionnel de la mine».

(2) Convention sur l'interdiction de l'emploi, du stockage, de la production et du transfert des mines antipersonnel et sur leur destruction, signée à Ottawa le 4 décembre 1997.

gebruik van antipersoonsmijnen in te stellen wordt tegelijkertijd genegeerd dat antitankmijnen en antihanteerbaarheidsmechanismen eveneens deel uitmaken van het probleem. Het Verdrag van Oslo van 1997 verbiedt immers het gebruik van deze wapentechnologie niet (1). Ondanks het aandringen van een aantal landen en vooral het voorstel van de Verenigde Staten om submunitie (gemengd gebruik van antitankmijnen in combinatie met antipersoonsmijnen) in de definitie op te nemen, blijft deze technologie grotendeels buiten schot.

Antitankmijnen uitgerust met een dergelijk antihanteerbaarheidsmechanisme vormen vooral een gevaar voor de burgerbevolking en vluchtelingen die na een conflict terugkeren. Zij trachten de grond opnieuw te bewerken of hun woningen op te bouwen. De kleinste verplaatsing is echter voldoende om een mijn met een antihanteerbaarheidsmechanisme tot ontploffing te brengen. De explosieve kracht van deze tuigen is enorm verwoestend zodat meestal alle mensen in de nabijheid van de ontploffing omkomen. De jongste jaren worden deze tuigen steeds meer gebruikt om de burgerbevolking te treffen. Tijdens de burgeroorlog in Angola werden wegen en paden bezaaid met antitankmijnen. Op deze manier voorkwam men dat de burgerbevolking voedselhulp kreeg. Ook de UNO heeft naar aanleiding van dergelijke problemen in Rwanda en Burundi, meerdere malen de noedklok geluid.

De meest bedreigde groep vormen de ontmijners. De ontploffing van een antihanteerbaarheidsmechanisme bij een ontmijningsoperatie staat meestal gelijk met een gewisse dood aangezien dit mechanisme bedoeld is om de hoofdmijn (meestal een antitankmijn) te doen ontploffen. Bovendien eist dit mechanisme niet alleen een hoge menselijke tol maar veroorzaakt het ook enorme economische kosten. Deze mechanismen vertragen immers het werk van de ontmijningsdiensten waardoor een snelle terugkeer naar een normaal economisch leven gehinderd wordt. Tegelijkertijd zijn zwaardere financiële en menselijke inspanningen nodig om deze mijnen met antihanteerbaarheidsmechanismen onschadelijk te maken. Volgens experts zijn de kosten voor ontmijning van de huidige generatie antitankwapens vele malen hoger dan bij antipersoonsmijnen.

Ook in militaire middelen is men zich bewust van het gevaar van antitankwapens uitgerust met antihan-

l'utilisation des mines antipersonnel, cette convention nie dans le même temps que les mines antichars et les mécanismes antimanipulation soient également des éléments du problème. La Convention d'Oslo de 1997 n'interdit en effet pas l'utilisation de cette technologie d'armement(1). Malgré les demandes insistantes formulées par plusieurs pays, et surtout malgré la proposition des États-Unis visant à inclure les submunitions dans la définition (utilisation mixte de mines antichars combinées à des mines antipersonnel), cette technologie continue à échapper en grande partie à toute limitation.

Les mines antichars équipées d'un tel dispositif antimanipulation constituent surtout un danger pour la population civile et pour les réfugiés qui rentrent au pays à l'issue d'un conflit. Ils essaient de se remettre à cultiver la terre ou de reconstruire leurs habitations. Or, une mine dotée d'un dispositif antimanipulation explose au moindre mouvement. Ces engins ont un tel pouvoir de destruction que presque toutes les personnes se trouvant sur le lieu de l'explosion périssent. Ces dernières années, les engins de ce type ont de plus en plus pris pour cible la population civile. Durant la guerre en Angola, les routes et les chemins ont été parsemés de mines antichars en vue d'empêcher que l'aide alimentaire parvienne à la population civile. L'ONU a également tiré plusieurs fois la sonnette d'alarme à propos de problèmes similaires au Rwanda et au Burundi.

Le groupe le plus menacé est celui des démineurs. En cas d'explosion d'un dispositif antimanipulation lors d'une opération de déminage, c'est généralement la mort assurée pour le démineur, étant donné que ce dispositif a pour but de faire exploser la mine principale (généralement une mine antichar). Outre un lourd tribut en vies humaines, l'utilisation de ces dispositifs a également un coût économique énorme. Ils ralentissent en effet le travail des services de déminage, empêchant ainsi un retour rapide à une vie économique normale. Parallèlement, la neutralisation de ces dispositifs antimanipulation exige des efforts humains et financiers plus importants. Selon les experts, le coût du déminage de la génération actuelle d'armes antichars est plusieurs fois supérieur à celui lié à la neutralisation des mines antipersonnel.

Dans les milieux militaires également, on a conscience du danger que représentent les armes antichars

(1) Mijnen die zijn ontworpen om te exploderen door de aanwezigheid, de nabijheid van ofwel het contact met een voertuig en niet een persoon en die zijn uitgerust met een antihanteerbaarheidsmechanisme worden omwille van de aanwezigheid van een soortgelijk mechanisme niet als een antipersoonsmijn beschouwd (artikel 2, 1°).

(1) Par «mine antipersonnel», on entend une mine conçue pour exploser du fait de la présence, de la proximité ou du contact d'une personne et destinée à mettre hors de combat, blesser ou tuer une ou plusieurs personnes. Les mines conçues pour exploser du fait de la présence, de la proximité ou du contact d'un véhicule et non d'une personne, qui sont équipées de dispositifs antimanipulation, ne sont pas considérées comme des mines antipersonnel du fait de la présence de ce dispositif (article 2, 1°).»

teerbaarheidsmechanismen. Tijdens de «Restore Hope»-operatie in Somalië waren ongeveer 26 % van alle gesneuvelde Amerikaanse soldaten het slachtoffer van antitankwapens. De effectiviteit van deze wapens stijgt de jongste decennia aan een hoog tempo. Daar waar slechts 23 % van het totaal aantal verliezen aan voertuigen bij het Amerikaans leger tijdens WO II te wijten was aan antitankmijnen, liep dit tijdens de Vietnamoorlog reeds op tot 70 %.

Een recent rapport van *Human Right Watch* heeft betrekking op de productie van antitankmijnen met antihanteerbaarheidsmechanismen door landen die het Oslo-verdrag ondertekend en geratificeerd hebben. Uit dit rapport blijkt dat België de PRB-III, PRB-IV en PRM-AKT-3-antitankmijnen, uitgerust met één of ander antihanteerbaarheidsmechanisme, produceert. Kenmerkend voor deze mijnen is het explosiegevaar ten gevolge van een ongewilde handeling. De Belgische wet, zoals gewijzigd bij de wet van 9 maart 1995, bepaalt dat «als antipersoonsmijn, valstrikmijn of soortgelijk mechanisme moet worden beschouwd ieder tuig dat op of onder enig oppervlak of in de nabijheid daarvan wordt geplaatst, en ontworpen of aangepast is om te ontploffen of uiteen te spatten door de aanwezigheid of nabijheid van of het contact met een persoon». Het is niet duidelijk of deze definitie ook antihanteerbaarheidsmechanismen omvat. Zo ja, dan bestaat nog steeds het risico dat deze definitie, in het bijzonder wat de antihanteerbaarheidsmechanismen betreft, onderhevig is aan verschillende interpretaties. Daarom is het nuttig om dit mechanisme duidelijk te definiëren in de Belgische wetgeving en bijgevolg te verbieden.

België heeft steeds een voortrekkersrol gespeeld, niet alleen bij de voorbereiding van het Oslo-verdrag, maar ook door als eerste land een wet goed te keuren die antipersoonsmijnen verbiedt. Vandaag blijft ons land zich profileren als een van de meest actieve landen in het kader van de opvolging van het Verdrag. België is op dit ogenblik en tot in september voorzitter van het Permanent Comité over het algemeen statuut en de werking van het Verdrag van Ottawa van 1997. Dit comité verzamelt drie maal per jaar de verdragstaten. Als ons land vooruitgang boekt op het vlak van het verbod op antihanteerbaarheidsmechanismen, zou dit comité deze vooruitgang op internationaal vlak overnemen en zo het Belgische leiderschap verstevigen.

ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING

Artikel 2

Artikel 2 beoogt een wijziging van artikel 3, eerste lid, van de wapenwet van 3 januari 1933. Antihanteerbaarheidsmechanismen of soortgelijke mechanismen worden in de wet opgenomen als verboden

équipées de dispositifs antimanipulation. Durant l'opération «*Restore Hope*» en Somalie, quelque 26% des pertes humaines dans l'armée américaine sont imputables aux mines antichars. L'efficacité de ces armes s'est nettement améliorée durant les dernières décennies. Alors que durant la Deuxième Guerre mondiale, seulement 23% des pertes de véhicules de l'armée américaine étaient imputables à des mines antichars, ce chiffre est passé à 70% durant la guerre du Vietnam.

Un rapport récent de «*Human Right Watch*», consacré à la production de mines antichars équipées de dispositifs antimanipulation par des pays qui ont signé et ratifié la Convention d'Oslo, révèle que la Belgique produit les mines antichars PRB-III, PRB-IV et PRM-ATK-3, équipées d'un dispositif antimanipulation. Ce qui caractérise ces mines, c'est le danger d'explosion par suite d'une manipulation involontaire. La loi belge sur les armes, telle qu'elle a été modifiée par la loi du 9 mars 1995, dispose que doit être considéré comme mine antipersonnel, piège ou dispositif de même nature, tout engin placé sur ou sous n'importe quelle surface ou à proximité de celle-ci, et conçu ou adapté pour exploser ou éclater du fait de la présence, de la proximité ou du contact d'une personne. L'on aperçoit mal si cette définition englobe également les dispositifs antimanipulation. Dans l'affirmative, le risque demeure que cette définition donne lieu à des divergences d'interprétation, en particulier en ce qui concerne les dispositifs antimanipulation. Il est dès lors utile de définir clairement ce type de dispositifs dans la législation belge et, par voie de conséquence, de les interdire.

La Belgique a toujours joué un rôle précurseur, non seulement lors de la préparation de la Convention d'Oslo, mais aussi en tant que premier pays à adopter une loi interdisant les mines antipersonnel. Aujourd'hui, notre pays continue à se profiler comme l'un des plus actifs dans le cadre du suivi de cette Convention. La Belgique assume actuellement (jusqu'en septembre) la présidence du Comité permanent sur le statut et le fonctionnement général de la Convention d'Ottawa de 1997, comité qui réunit trois fois par an les États signataires. Si notre pays enregistre des progrès sur le plan de l'interdiction des dispositifs antimanipulation, ce comité pourrait répercuter ces progrès au niveau international et renforcer ainsi le leadership de la Belgique.

COMMENTAIRE DES ARTICLES

Article 2

L'article 2 vise à modifier l'article 3, alinéa 1er, de la loi du 3 janvier 1933 sur les armes. Les dispositifs antimanipulation ou dispositifs de même nature sont considérés, en vertu de la loi, comme des armes prohi-

wapens. België geeft op deze manier een signaal aan de internationale gemeenschap om het gebruik en de productie ervan te verbieden.

Artikel 3

Luidens artikel 4 van de wapenwet mag niemand verboden wapens, zoals bepaald in artikel 3 van diezelfde wet, vervaardigen, herstellen, te koop stellen, verkopen, uitdelen, invoeren of vervoeren, opslaan of dragen. Deze verbodsbepaling geldt niet voor verboden wapens waarvan de vervaardiging, met het oog op de uitvoer, bij koninklijk besluit mocht gemachtigd zijn. Deze afwijkingsregeling is niet van toepassing op de antipersoonsmijnen, valstrikmijnen of soortgelijke mechanismen. Naar analogie van de mijnen stellen we voor de afwijkingsregeling ook niet toe te passen op antihanteerbaarheidsmechanismen. Bovendien wordt, ter verduidelijking en opnieuw naar analogie van de mijnen, een zesde lid aan het artikel toegevoegd waarin het antihanteerbaarheidsmechanisme wordt gedefinieerd.

Artikel 4

Door een wijziging van artikel 22 van de wet van 3 januari 1933 wordt het gebruik, het opslaan, het verkopen, de verwerving en het verstrekken van antihanteerbaarheidsmechanismen door de Staat of de overheidsbesturen verboden.

Erika THijs.

*
* *

WETSVORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In artikel 3, eerste lid, van de wet van 3 januari 1933 op de vervaardiging van, de handel in en het dragen van wapens en op de handel in munitie, gewijzigd bij de wet van 9 maart 1995, worden tussen de woorden «soortgelijke mechanismen,» en het woord «dolken», de woorden «antihanteerbaarheidsmechanismen of soortgelijke mechanismen,» ingevoegd.

bées. La Belgique laisse entendre par là à la communauté internationale qu'il faudrait en interdire l'usage et la production.

Article 3

Aux termes de l'article 4 de la loi sur les armes, nul ne peut fabriquer, réparer, exposer en vente, vendre, distribuer, importer ou transporter des armes prohibées définies à l'article 3 de cette même loi, en tenir en dépôt ou en être porteur. La prohibition prévue ne s'applique pas aux armes prohibées dont la fabrication pour l'exportation serait autorisée par arrêté royal. Ce régime dérogatoire n'est pas applicable aux mines antipersonnel et pièges ou dispositifs de même nature. Par analogie avec les mines, nous proposons que le régime dérogatoire ne soit pas davantage applicable aux dispositifs antimanipulation. Par ailleurs, à des fins de clarté et par analogie — une fois encore — avec les mines, un alinéa 6, définissant ce qu'il faut entendre par «dispositif antimanipulation», est ajouté à l'article 4.

Article 4

La modification proposée de l'article 22 de la loi du 3 janvier 1933 vise à interdire l'utilisation, le stockage, la vente, l'acquisition et la délivrance par l'État ou les administrations publiques, de dispositifs antimanipulation.

*
* *

PROPOSITION DE LOI

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

À l'article 3, alinéa 1er, de la loi du 3 janvier 1933 relative à la fabrication, au commerce et au port des armes et au commerce des munitions, modifié par la loi du 9 mars 1995, les mots «les dispositifs antimanipulation ou dispositifs de même nature» sont insérés entre les mots «dispositifs de même nature,» et les mots «les poignards».

Art. 3

In artikel 4 van dezelfde wet, gewijzigd bij de wetten van 4 mei 1936, 30 januari 1991 en 9 maart 1995, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

A) het vierde lid wordt aangevuld als volgt: «en op antihanteerbaarheidsmechanismen of soortgelijke mechanismen.»;

B) het artikel wordt aangevuld met het volgende lid:

«Een antihanteerbaarheidsmechanisme is een mechanisme dat deel uitmaakt van een mijn, eraan is vastgemaakt of eronder is geplaatst en dat in werking treedt door de aanwezigheid of nabijheid van of het contact met een persoon.»

Art. 4

In artikel 22, derde lid, van dezelfde wet, ingevoegd bij de wet van 9 maart 1995 en gewijzigd bij de wetten van 24 juni 1996 en 30 maart 2000, worden tussen de woorden «soortgelijke mechanismen» en de woorden «door de Staat», de woorden «alsook van antihanteerbaarheidsmechanismen of soortgelijke mechanismen» ingevoegd.

Erika THijs.
Michel BARBEAUX.
Patrik VANKRUNKELSVEN.
Georges DALLEMAGNE.
Mia DE SCHAMPHELAERE.
Jan STEVERLYNCK.

Art. 3

À l'article 4 de la même loi, modifié par les lois des 4 mai 1936, 30 janvier 1991 et 9 mars 1995, sont apportées les modifications suivantes:

A) l'alinéa 4 est complété comme suit: «ni aux dispositifs antimanipulation ou dispositifs de même nature.»;

B) l'article est complété par l'alinéa suivant:

«Un dispositif antimanipulation est un dispositif qui fait partie d'une mine, qui est attaché à celle-ci ou placé sous celle-ci, et qui se déclenche du fait de la présence, de la proximité ou du contact d'une personne.»

Art. 4

À l'article 22, alinéa 3, de la même loi, inséré par la loi du 9 mars 1995 et modifié par les lois des 24 juin 1996 et 30 mars 2000, les mots «ainsi que de dispositifs antimanipulation ou dispositifs de même nature» sont insérés entre les mots «dispositifs de même nature,» et les mots «sont interdits».